

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת סנהדרין - דף סח, ב סט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

איך יש "גר קטן", ואיך יש לו ממון?

דעת רב הונא שקטן אינו יכול להוליד ממה שמבואר שאין צריך לבדוק לגר קטן אם יש לו יורשים שבדאי אין לו יורשים. אולם תוס' (הנדפס בס, ב) תמהו באריכות איך יכול להיות שיש לו ממונות, גירוי אין זכיה לקטן ואינו יורש את אביו, ועוד איך יתכן שיש גר קטן בכלל, כל יורו ואיך. והדברים ארוכים מאוד, וחלק מן הדברים כתבנו בכתבות יא, ושם מד.

שאלו תוס' לפנינו (ד"ה קטן), וא"ת והיאך נתייגר כי אמרין נמי דקטן אית ליה זכייה מדאורייתא ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים אמרין באיזהו נשך (ב"מ דף עב, א) דכיון דלא אתי לכלל שליחות לית ליה זכייה אפי' מדרבנן. ומיהו הא לאו קושיא היא דא"כ תיקשי לן כל גרים היאך מטבילין אותן אלא כיון דזכייתו ידו באין כאחד שאני, אבל אי קטן לית ליה זכייה מדאורייתא ודאי קשה היאך נתייגר וי"ל כגון שנתגיירה אמו כשהיא מעוברת כדאמרין בפרק הערל (יבמות דף עח, א) אשת עובד כוכבים מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה ואפשר השתא דאחרי כן יורש את אמו. והקשו עוד תוס' מדברי הסוגיא בכתבות שמשמע שהגר קטן דינו מהתורה, ולא רק הלכות מדרבנן וכו'.

באופן שאביו של הגר הביא את הקטן להתגייר, הוא בעלים עליו ויכול לגייר, כפי שלמדנו בגמ' ביבמות (מת, א) מהפסוק "כל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו", איש אתה מל בעל כורחו ואין אתה מל בן איש בעל כורחו. מביא רש"י (ד"ה עבד) ב' ביאורים בענין. ביאור ב' שמביא רש"י וכותב עליו שזה עיקר, וז"ל ולשון אחר ועיקר עבד איש ה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתה אותו בע"כ ואי אתה מל בן שהוא איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כורחו דגבי בנים כתיב המול כל זכר ולא כתיב בהו איש וגבי עבד כתיב איש למעוטי בן. עכ"ל.

העולה מדברי רש"י גבי גירות דבן איש, כלומר בגדול, אין האב יכול למולו בע"כ. ומאידך משמע שבבן קטן, אב יכול למולו. ממש בדומה לעבד. שכל המיעוט של עבד הוא על גדול, ובקטן כשם שבעבד מסור עניני מילתו לגדול, ה"ו בבן קטן ענין מילתו לצורך גירותו מסור לאב. וכן בתוס' (ד"ה אלף) שפליגי על מהלך דברי רש"י, קושייתם היא שלגדול לא בעי קרא, ומסברא איכא למימר דאין לאב רשות בו. עכ"פ משמע שבקטן מסורים דינו לאביו עד כדי למולו.

מעתה למדנו, שכל עניני יהדות דבן הקטן, מסורים ביד האב. שאם לא כן, מה העניים ב"מילה", הרי, בעכו"ם ליתא מילה, והוי חיתוך בעלמא, א"כ האב סתם חובל ושופך דמים, ומדוע יש היתר למי שהוא בעל המעשה לבצע ענין זה. אלא מוכח שנתנה תורה להאב להיות בעל המעשה בגירות בנו, והראיה שדון המילה הוא בדון "מילה", ולא סתם חבלה א"כ מצאנו שכל עניני הגירות בבנו הקטן הם קשורים לאב. ואם לא אביו הביאו, בלשון הגמ' בכתבות משמע שדיניו זכיה, וכבר הקשה האב"י עזרי (פ"י ממלכים ה"ג), יש להתבונן מה שייך כאן זכיה ושליחות, בשלמא בעלמא כאשר זוכה בחפץ עבור חבירו, הזוכה עושה מעשה קנין, ממילא שייך בזה שליחות, ושייך זכיה לפי חידוש התורה בפרשת שליחות. אולם בגירות, אין מעשה, כי אם מילה וטבילה. והגר הוא הנטבל והוא המל, א"כ צריכים לדעתו של המתגייר, שיהיה המילה והטבילה לשם גירות, ומה שייך ע"ז מה שאחר מכוון שיהיה לשם גירות וכי על כוונה והדעת לבד בלא מעשה שייך שליחות וזכייה. (ועיי' מה שביאר. וכן מה שכתב בפ"ג מאיסורי ביאה ה"ז)

והנראה לע"ע, כאשר בא גוי להתגייר ולאחר שהודיעהו מצוות וקיבל וכו' מבואר ברור ש"גירות" אין הכוונה שיתחיל לנהוג כמנהגי ישראל. אלא "דיון" שכאשר מקבל מצוות, כח ב"ד להחיל עליו "גירות", ע"י כח ב"ד שנתנה תורה להחיל את הגירות.

וצורת הגירות כך היא, שהרי זה ברור שיש מעמד של גוי. יש מעמד של ישראל. וכדי להיות במעמד ישראל, צריך הוא לקבל עליו את הדברים המעכבים בגירות, קבלת מצוות מילה וטבילה והם המחילים חלות גירות. ומילתו בפשוטו אינו כמילת ישראל, אלא מילה שהיא כעין הקנין להכנס תחת כנפי השכינה, ואף שהיא מוגדרת ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, אולם בכניסה ליהדות, ענינה הוא, אחד מהמעשים הפועלים גירות.

מי הפועל, למדנו מ"משפט" הנאמר בגירות בכ"מ בש"ס, שהבי"ד הם הפועלים! לכך בענין את כוחם, וכן הבי"ד משמשים רק כעדות וכד', אלא הם המחילים את הגירות. והם נותנים כח למעשה המילה והטבילה, שיהיה לשם גירות. שהרי אין במעשה גוי מאומה, והוא עדיין לא ישראל, א"כ מהיכתי תיתי שיעזור מה שעושה, וכי גוי שמל מחמת רפואה, יעזור לו, בודאי שלא.

ומעתה, אמת שדינו זכין מצאנו בדיני ממונות, אולם זה גופא אמרה הגמ', בזה שהקשו (בגמ' בכתבות) פשיטא על דברי ר"ה, שאף גירות עובד מדון זכין, וזאת משום, איך שבא להתגייר אין שנתקן ולא שנתקן שנתקן שנתקן, בענין שבי"ד היות הפועלים ויזדקקו אליו, להחיל בו חלות גירות. ובכל גוי גדול שבא להתגייר אם לא נימא דעובד מדון זכין, מהיכתי תיתי שבי"ד יזדקקו לו, כל מה שהוא בא למנות את הדינים שיהיו מגייריו, ע"ז שיש ע"ז זכין, ובגדול גם כאשר יש לו דעת צריך

הוא שהבי"ד יזונו בו, כיון שהוא הבעלים על עצמו, ודינו הם שלו. ובדאי שבקטן. ודין שווה. אלא שבקטן התחדש שאף שאין לו דעת ב"ד יכולין לזכות לו. מעתה עד כמה, בזה נחלקו שיטות התוס', דעת התוס' בכתבות (יא, א) שהדינים יהיו מדרבנן (כמובן שיתלי שם בהמשך הסוגיא אם הגדילו ולא מחו בודאי שהם גרים מן התורה לכל דבריהם, ועיי"ש באריכות הסוגיא), אולם תוס' לפנינו היה ברור להם שכל דינו הוא מהתורה, ודקדק בדבריהם.

התבאר בפרק ד' מיתות שדינו של בן סורר ומורה בסקילה, **יכול להיות בן סורר ומורה** אך ורק בעודו נער **משעה שביא ב' שערות עד שיקיף זקן**, והכוונה למקום הערה ודיברו חכמים בלשון נקיה, **וביאר רבי חייא** עד שיקיף העטרה, **וביאר רב דימי** שהכוונה להקפת הגיד, ולא להקפת הביצים שזה זמן מאוחר יותר.

מבואר בפסוק "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" דרשו **בן** ולא שיהיה איש. לקטן שאמנם נקרא בן אינו בכלל בן סורר כיון שלא הגיע לחיוב מצוות. **וביאר הגמ'** שצריך מיעוט לקטן למרות שבכל דיני התורה לא דנים קטן, **משום** שבן סורר לא נהרג על חטאו **אלא** על שם סופו שעתידי ללסטם את הבריות וכו', **לכך היה צד** שאף קטן יהיה בכלל, **ובנוסף נאמר** בפסוק "בן" בן סמוך לגברותו של איש.

אמר רב חסדא, אם קטן שהוליד **אין הנוול** נעשה בן סורר ומורה שנאמר "כי יהיה לאיש בן" ולא בן לבן. וממה שלא כתוב "בן לאיש" או "בן איש" **למדנו** אף את הדרשה הנזכרת סמוך לגברותו של איש. **לדעת רבה**, קטן אינו מוליד שנאמר "אם אין לאיש נואל" ויתכן בגדול הגר שאין לו יורשים, **והתורה אמרה** ש"איש" צריך לבדוק אם יש לו יורשים, אם אינו "איש" אין צריך לבדוק שהרי קטן אינו מוליד. **וביאר הגמ'** שיש לו זרע אולם זרעו אינו מתבשל ואינו ראוי להוליד, **שהרי אביו** הוכיח מבא על שפחה חרופה שאף מבן ט' שנים ויום אחד לוקה מחמתו. **ודרשו בבית מדרשו של חזקיה** "כי יזיד איש" יזיד לשון זרע הראוי להזרעה, **וביאר רב מרדכי לרב אשי**, "ויזיד" לשון ביטול ממה שנאמר אצל יעקב אבינו "ויזיד יעקב אבינו".

למדו בבית מדרשו של רבי שמעאל "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" בן ולא אב, היינו נאם נעשה כבר אב אינו בדין בן סורר ומורה, **מעתה צריך לדעת** איזה מקרה נצרכו למעט, הרי דין בן סורר ומורה זה רק מהשביא ב' שערות, עד שיקיף זקן, **אם התעברה האשה לאחר שהביא ב' שערות**, קודם שיעברו ט' חודשים כבר יקיף הזקן, שהרי אמר רבי כרוספדיא שכל ימיו של בן סורר ומורה זה ג' חודשים. **אלא** התעברה האשה קודם שהביא ב' שערות, **ומוכח** שיקטן יכול להוליד. **מבאר הגמ'** שאין ראיה שניתי העמידם שהתעברה לאחר שהביא ב' שערות, וילדה לאחר שהקיף הזקן, והוא נקרא אב למרות שלא נולד בנו **כפי שאמר רב דימי** שאמרו בארץ ישראל "בן" ולא **הראוי** לקראתו אב, היינו שהאשה מעוברת, **ונאמר** ג' חודשים מזמן הבאת ב' שערות והאשה התעברה לאחר ג' חודשים ניכר העובר.

מבאר הגמ' בדברי רבי כרוספדיא, שאם הקיף הזקן לפני שעברו ג' חודשים מעת שהביא ב' שערות שוב אין לו דין של בן סורר. **אמר רבי יעקב מנהר פקוד לפני רבינא בשם רב הונא**, שלמדנו מדברי רבי כרוספדיא שאף באשה שילדת בחודש השביעי אין העובר ניכר אלא לאחר ג' חודשים, ולא ניכר בשליש ימיו ההריון, שאם ניכר בשליש ימי ההריון היה צריך להיות לאחר חודשיים ושליש, ומאותה שעה כבר לא היו דנים בבן סורר. **אמר רבינא** אין ראיה יתכן שניכר העובר לפי שליש ימי ההריון, מאידך הולכים לפי הרוב שלאחר ג' חודשים ניכר העובר. **כאשר** אמרו את הנזכר **לפני רב הונא בריה דרב יהושע** תמה אם הולכים לפי הכרעת רוב בדיני נפשות הרי התורה אמרה וציליו העדה, **אמר רבינא** שהולכים **אחר הרוב בדיני נפשות** ממה שלמדנו שב' עדים שאחד אמר שנעשה המעשה בב' בחודש ושני אמר בג' בחודש, לא אומרים עדות מוכחשת אלא אומרים שיש רוב אנשים עשויים לטעות ביום אחד, והורגים על פימה. **עוד ראיה הביא רב ירמיה מפתח**, ממה שהרגלים על קטנה נפשות למרות שיתכן שהיא איילוניית ויתברר שאינה אשת איש, **אלא** הולכים אחר רוב נשים. **וזוהה הגמ'** שאין להוכיח מדון זה כיון שמדובר שקיבל עליו הבעל על אף ששהיה איילוני.

אשה הנוהגת בפריצות עם בנה קטן והערה בה, **לדעת רבי** ש נפסדת מן להכונה. **לבי"ה** אינה נפסלת שאין ביאה קטן נחשבת לביאה. **אמר רבי חיא בנו של רבה בר רבנמי בשם רב חסדא**, או **רב חסדא בשם זעירי**, לכו"ע ביאת בן ט' שנים ויום אחד מוגדר לביאה. פחות מיל' ח', אינו מוגדר לביאה, **נחלקו בגיל ח', ב"ש סברו** למדות מדורות הראשונים שהיה להם בנים בגיל ח'. **ואילו ב"ה סברו** לא לומדים מדורות הראשונים. **המקור שזרות הראשונים ילדו בגיל ח'**, כל ימי **אחיתופל** היו 33, וינו **אחיתופל**, בנו **אליעזר**, **בתו בת שבע**, **בנה שלמה** שלמה היה בן 7 שמת אחיתופל, כלומר נולד לאחיתופל נין בעת שהיה בן 26, הורד 2 שנים לבן עיבורים, נשאר 24, **נמצא** שכל אחד ילד בגיל 8. **וזוהה הגמ'**, יתכן שילדו בגיל 9, רק בת שבע ילדה קודם שהרי נשים חזקות, וכן כהרין היה לה בן עוד לפני שמה.

מביאה הגמ' ראיה מהרן, אברהם אבינו היה גדול מהרן 2 שנים, ואברהם אבינו היה גדול משרה אמנו בעשר שנים, שרה הייתה בתו של הרן, **נמצא** שהרן ילדה בגיל 8. **וזוהה הגמ'** שאין לומר שאברהם היה גדול מהרן, ונכתב ראשון בבני תורח היות ונכתבו דרך חכמים, כך נזכר בבני נח.

אלא המקור שילדו בגיל ח', כלב היה בן 40 כאשר נשלחו המרגלים, באותה שעה ינו בצלאל היה בן י"ד לפחות, שהרי שנה קודם שעשה את המשכן נקרא "איש" היינו לפחות בן יג', **נמצא** שבשעה שנולד בצלאל היה כלב בן 26, הפחת שנתיים של ב' עיבורים, **נמצא** שכלב ילד את חור, חור ילד את אורי, אורי ילד את בצלאל, וכולם ילדו בגיל 8. **אמר ר"ש**, היה ראוי שבת תהיה כבן בדין בן סורר ומורה שהרי כשהיא לא תמצא אוכל, סופה להרגיל את הבריות בעבירה בעבור אוכל, **אלא מירת הכותב** "בן" ולא בת.